

ПРАВОВІ АСПЕКТИ: УТВОРЕННЯ ТА ПРИПИНЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ПОЛІТИЧНИХ ПАРТІЙ ТА ЇХ МІСЦЕВИХ ОСЕРЕДКІВ В УКРАЇНІ

Куріцький Роман Володимирович

*аспірант кафедри правосуддя та філософії
Сумського національного аграрного університету
м. Суми, Україна*

Політичні партії в Україні мають особливий статус, оскільки вони відповідно до норм законодавства беруть участь у виборах і тим самим активно впливають на діяльність органів державної влади, економіку, соціальні процеси в державі. Поняття політичної партії надано законодавцем в статті 2 Закону України «Про політичні партії в Україні», відповідно до якої політична партія – це зареєстроване згідно з законом добровільне об'єднання громадян – прихильників певної загальнонаціональної програми суспільного розвитку, що має своєю метою сприяння формуванню і вираженню політичної волі громадян, бере участь у виборах та інших політичних заходах. Тобто сама суть створення політичних партій полягає у їх боротьбі за владу, через участь у виборах.

Можна стверджувати, що багатопартійність є певною гарантією проти зловживань владою, своєрідним способом контролю державних посадових осіб та політичних діячів, а за їх відсутності посилюється загроза виникнення авторитарного режиму, якому притаманна однопартійність.

У зв'язку з чим, як запобіжник від ймовірних зловживань збоку влади, Верховною Радою України було передбачено в положенні Конституції те, що заборона діяльності політичної партії здійснюється виключно на підставі ухваленого рішення суду, одразу визначивши стороною таких справ (позивачем) виключно Міністерство юстиції (відповідно до положень частини 1 Положення про Міністерство юстиції України, затвердженого Указом Президента України від 06.11.2011 № 395/2011).

Разом з тим сама наявність великої кількості політичних партій не є індикатором сильної демократії.

Так Україна має багатопартійну систему (станом на 2024 року) в Україні офіційно зареєстровано близько 370 політичних партій (відповідно до даних реєстрів Міністерства юстиції України), водночас

відповідно до даних Єдиного державного реєстру звітності політичних партій про майно, доходи, витрати та зобов'язання фінансового характеру Національного агентства з питань запобігання корупції, щоквартально подають свою фінансову звітність близько 270 політичних партій, що здійснюють свою діяльність. Крім того, треба відмітити той факт, що на останніх виборах до Верховної Ради у 2019 році відповідно до даних оприлюднених на сайті Центральної виборчої комісії України взагалі брали участь лише 22 політичні партії, 5 з яких стали парламентськими. З чого можна зробити висновок, що 1/3 зареєстрованих партій існує лише на «папері» та лише 1/10 з по-між зареєстрованих партій веде активну участь у політичному житті України.

Таким чином, Україна потребує розчищення політичного (електорального) поля. Одним з ймовірних шляхів у боротьбі з такими політичними партіями (існуючих на «папері» з боку державних органів, що здійснюють контроль за діяльністю політичних партій було б доцільно провести «актуалізацію» реєстру партій і це б дозволило скасувати реєстрацію політичних партій – «примар» та водночас такі б дії стимулювали б решту партій до проявів бодай мінімальної активності. Проте при реалізації зазначеного можливе настання негативних наслідків, тому з метою їх упередження, доцільно провести таку «актуалізацію» в терміни не пізніше ніж за рік до проведення виборів. Інакше масове скасування реєстрації окремих партій напередодні старту виборчих кампаній може стати інструментом втручання влади у виборчий процес і як наслідок спотворити результати таких виборів.

Можна дійти висновків, що основними чинниками існування переважної більшості реальних та потенційних корупційних практик в забезпеченні доброчесності політичних партій та виборчих кампаній в Україні є непрозорий механізм утворення, легалізації, діяльності та припинення політичних партій.

До числа основних факторів можна віднести існування доволі обтяжливого механізму утворення політичної партії її державної реєстрації через процедури організації та проведення установчих зборів в режимі офлайн, фізичного збору та підтвердження 10 тис. підписів громадян України на підтримку ініціативи створення політичної партії та процедури реєстрації політичних партій в органах Міністерства юстиції України.

Відсутність Методології (розробки типової форми статуту політичної партії) та Порядку що регламентував би процедури утворення, реєстрації, діяльності та припинення політичних партій та їх територіальних утворень, створюють перепони, а відтак несуть в собі потенційні корупційні ризики.

У зв'язку з вищенаведеним можна дійти висновків щодо необхідності розробки й прийняття закону, який би взагалі скасував обов'язок забезпечення підтримки рішення про створення політичної партії підписами не менше десяти тисяч громадян України, зібраними не менш як у двох третинах районів не менш як двох третин областей України, міст Києва, Севастополя і Автономної Республіки Крим, враховуючи на ой факт, що окремі території України (Харківської, Луганської, Донецької, Запорізької, Херсонської, Миколаївської областей та АР Крим), що знаходяться під тимчасовою військовою окупацією російської федерації, що своєю чергою дозволить врегулювати процес реалізації громадянами конституційного права на свободу утворення політичних партій та створить передумови для забезпечення рівних можливостей щодо застосування виборчого законодавства.

Крім того, враховуючи положення Закону України «Про електронні довірчі послуги» від 05.10.2017 № 2155-VIII, що набули чинності 07.11.2017 року, та розроблені з метою реформування національного законодавства у сфері електронно-цифрового підпису з урахуванням досвіду Європейського Союзу. Таким чином, надання можливості політичним партіям, засвідчувати дані учасників з'їзду (зборів, конференцій) з питань створення самої політичної партії або її структурного утворення в реєстрі за допомогою (кваліфікованого електронного підпису) КЕП створило б можливість здійснювати державну реєстрацію їх через портал електронних сервісів зробивши тим самим механізм створення такого добровільне об'єднання громадян більш прозорим та менш обтяжливим, а відтак і прибравши ймовірні зловживання (корупційні ризики).

На законодавчому рівні визначено механізм анулювання державної реєстрації політичних партій. Однак він не визначає повноважень державного органу, що встановлює недостовірність відомостей у поданих для реєстрації документах, та порядок взаємодії щодо обміну інформацією між органами державного контролю щодо діяльності політичних партій. Зокрема, щодо дотримання політичною партією обов'язку брати участь у виборах (висувати своїх кандидатів) протягом 10 років. Крім того, не визначено перелік фінансових порушень, що можуть вважатися систематичними та істотними настільки, що їх наслідком може бути обмеження права політичної партії на участь у виборах та референдумах. Зазначене містить в собі потенційний ризик зловживання з боку контролюючих державних органів правом на застосування заходів зі скасування державної реєстрації політичної партії напередодні старту виборчої кампанії, що може стати інструментом втручання держави у виборчий процес.

Водночас не подання фінансових звітів політичними партіями до НАЗК порушує право суспільства бути поінформованим про джерела фінансування, майно, витрати і фінансові зобов'язання таких політичних

партій. Зазначене містить в собі ризик можливого фінансування політичних партій за рахунок фінансово-олігархічних груп або іноземних держав, зокрема російської федерації, що може становити загрозу національній безпеці.

Слід також відзначити, що з проголошення незалежності України 1991 року судовими органами було ухвалено близько 20 рішень про заборону діяльності політичних партій, діяльність яких була антидержавницька та такою, що суперечила інтересам суспільства. Водночас жодне з ухвалених рішень так і не було реалізовано на практиці та залишаються не виконаними до сьогодні.

Так, здійснивши аналіз наявної інформації Єдиного державного реєстру підприємств та організацій України (далі – ЄДРПОУ) щодо стану ліквідації політичних партій по яким було ухвалено відповідні рішення судів, було встановлено, що стан таких партій містить лише інформацію щодо розпочатого процесу ліквідації і призначених відповідальних осіб (ліквідаторів). Якщо виходити з того, що ліквідація – це є лише одна із форм припинення юридичної особи, то з метою вирішення зазначеної проблеми, доцільно було б призначити ліквідатором партії відповідальну особу з числа посадових осіб Мін'юсту, оскільки безпосередньо сам керівник забороненої партії не зацікавлений у проведенні заходів з її ліквідації. Частково зазначена проблема була вирішена шляхом ухвалення змін у 2022 році в Закон України «Про політичні партії в Україні». Так, ВРУ було покладено обов'язок на Мін'юст (центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері державної реєстрації (легалізації) об'єднань громадян, інших громадських формувань, у порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України, забезпечити перехід у власність держави, майна, коштів та інших активів політичних партій відповідно до ухвалених рішень суду.

Наявність проблем «обтяжливого та непрозорого механізму утворення та припинення політичних партій та їх місцевих осередків» та визначення шляхів їх вирішення знайшло своє відображення в антикорупційному законодавстві, зокрема в Державній антикорупційній стратегії на 2021–2025 роки та Державній антикорупційній програмі на 2023–2025 роки.

Таким чином, з метою вирішення зазначених вище проблем пов'язаних з утворенням та припиненням діяльності політичних партій та їх місцевих осередків, є нагальна потреба в розробці та ухваленні відповідних змін на законодавчому рівні.

Література:

1. Конституція України : від 28.06.1996 № 254к/96-ВР : станом на 1 січ. 2020 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254k/96-vr#Text>

2. Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини : Закон України від 23.02.2006 № 3477-IV : станом на 2 груд. 2012 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3477-15#Text>

3. Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань : Закон України від 15.05.2003 № 755-IV : станом на 15 листоп. 2024 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/755-15#Text>

4. Про електронні довірчі послуги : Закон України від 05.10.2017 № 2155-VIII : станом на 18 груд. 2024 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2155-19#Text>

5. Про політичні партії в Україні : Закон України від 05.04.2001 № 2365-III : станом на 15 листоп. 2024 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2365-14#Text>

6. Про засади державної антикорупційної політики на 2021-2025 роки: Закон України від 20.06.2022 № 2322-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2322-20#Text>

7. Про затвердження Державної антикорупційної програми на 2023-2025 роки : Постанова Каб. Міністрів України від 04.03.2023 № 220: станом на 6 листоп. 2024 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/220-2023-п#Text>.

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-463-7-37>

ЕКОЛОГО-ПРАВОВА КУЛЬТУРА ЯК ІНСТРУМЕНТ СТИМУЛЮВАННЯ ПРАВОМІРНОЇ ПОВЕДІНКИ ГРОМАДЯН У СФЕРІ ЕКОЛОГО-ПРАВОВИХ ВІДНОСИН

Лаврик Дар'я Василівна

студентка III курсу

першого (бакалаврського) рівня вищої освіти

спеціальності 081 «Право»

освітньої програми «Право»

Науковий керівник: Шомпол Олена Анатоліївна

кандидат юридичних наук, доцент

Навчально-наукового інституту права

Київського національного університету імені Тараса Шевченка

м. Київ, Україна

Актуальність даної теми полягає в тому, що екологічне право є однією з молодих галузей права та, відповідно, наук, тому задля його